U razdoblju 2002. – 2011. godine iz Hrvatske je otišlo „trbuhom za kruhom“ gotovo 88 tisuća mladih ljudi, poglavito visokoobrazovanih. U povijesnim knjigama često možemo naći patetične odlomke o bijedi hrvatskih građana i njihovoj ekonomskoj emigraciji. Južna i Sjeverna Amerika često su bili odredište tijekom XIX i početka XX stoljeća. Kao što se je poslije pokazalo radilo se o trajnoj emigraciji. Sredinom XX stoljeća hrvatski su građani mahom išli u tadašnju Zapadnu Njemačku što se je u statistikama identificiralo kao „privremeno zaposleni u inozemstvu“. I oni su, velikim dijelom, zauvijek otišli iz Hrvatske.

„Privremeno zaposleni u inozemstvu“ bili su značajan izvor uvijek nedostatnih devzinih sredstava kojima se je financirao udruženi rad koji svojom akumulacijom nije mogao osigurati razvoj. Život je pisao svoje zakone. Iako domaći građani nisu mogli biti vlasnici deviznih računa, tadašnje vlasti su ignorirali tadašnje pozitivne zakonske propise, pa su se i ostali građani, uz premiju na službeni tečaj, domogli deviznih stredstava kako bi imali dovoljno vlastitog novca za crne dane.

Nakon kraja pedesetih godina prošlog stoljeća zaredale su tzv. privredne reforme koje su, tadašnjim političkim riječnikom, trebale udruženi rad dovesti u poziciju da postane temeljni čimbenik proširene društvene reprodukcije. Privredne su reforme imale zapravo cilj da onemoguće tzv. tehnomenadžere da se „izdignu“ iznad Partije, pa je nastala tragična kovanica - servis uduženog rada kako su se nazivale poslovne banke. Upravo su poslovne banke bile glavna poluga tadašnje političke vlasti koje su putem bankarskog sustava upravljali cjelokupnim tzv. udruženim radom. Stalo prisutna inflacija, Janoš Kornai je postao slavan zahvaljujući dokazu kako socijalizam može funkcionirati jedino u tzv. mekom budžetskom ograničenju što bi se narodski prevelo – inflacijom. Doznake „privremeno zaposelnih radnika“ bile su značajni izvor kreditnog potencijala tadašnjeg gospodarstva. Kada je Zapadna Europa usporila svoj rast, uključivši Zpadnu Njemačku, strana radna snaga posala je teret koje su domicilne zemlje pokušale financijskim potporama riješavati na način da su isplačivale otpremnine stranim radnicima. Bilo kako bilo usporen je dotok deviza temeljem doznaka „privremeno zaposelnih radnika“. Dio retorike 71. godine odnosio se i na devizne doznake hrvatskih građana, posebice iz dinaridskih krajeva.

Iako u manjoj mjeri, „privremena ekonomska emirgracija“ postala je konačna kako su gospodarske perspektive u bivšoj zemlji potajale sve turobnije. Cjelokupne osamdesete godine, što nikako nije dobro zaboraviti, bile su godine nominalne stagnacije ali realnog nazadovanja

koji nije uspio zaustaviti tehnički napredak; produktivnost se je iz godine u godinu smanjivala.

Prema tome, najprije su nas napuštali nepismeni ribari i seljaci uglavnom u Sjevernu i Južnu Ameriku. Potom su na red došli radnici koji su bili ili neobrazovani, ali pismeni, ili kvalificirani radnici. Danas je drama daleko veća – napuštaju nas visokoobrazovani kadrovi. Drugim riječima, hrvatski građani izdvajaju znatna materijalna sredstva kako bi se mladi ljudi obrazovali koji, potom, nikako da nađu primjerena zaposlenja. Stanje bi bilo neuporedivo gore da inozemni kupci obiteljskog srebra ne zapošljavaju dio mladih visokoobrazovanih radnika. Međutim, uglavnom su im osigurana mjesta manje složenosti što onemogućava njihov daljnji razvoj. Njih, gle čuda, nazivamo sretnicima jer rade bez obzira što svvoji radom ostvaruju interese kapital odnosa koji je, često, u izravnoj suprotnosti s nacionalnim intersirma.

Nakon uspostave samostalne države događaju nam se stvari, ali na daleko dramatičnijoj razini, za koje smo „osuđivali“ Peštu, Veneciju, Beč i Beograd. Koga sada osuđivati? Tko je danas kriv za egzodus mladih ljudi iz Hrvatske? Ovo je pitanje značajno tim više ako se ima u vidu da stanovništvo Hrvatske stari pa ekonomska emigracija dodatno pogoršava demografsku sliku hrvatske države. Ne treba zaboraviti da svake godine gubimo jedan manji gradić i da bi do kraja stoljeća broj građana Hrvatske mogao biti upola manji od broja kada je uspostavljenja samostalna država.

„Kvaka 22“ je u činjenici da smo prihvaćajući neoliberalizam destruirali one tvrtke koje su bile nosioci razvoja. Dovoljno je podsjetiti kako je prvi korak demokratski uspostavljene vlasti bilo ukinuće Instituta Rade Končar. Treba li podsjećati na tragičnu činjenicu da je Pliva sagradila novu zgradu svoga Instituta i potom ga prodala. Ina je primjer bez presedana; prodana je maloj tvrtki za koju mnogi van naftne branše nije nikada čuo. Brodogradnju, kao najznačajniju i najmočniju hrvatsku marku, dovele smo do ruba ponora i tek alkemijom zaustavili, bar na trenutak, tragični kraj. Napominjem da problem brodogradnje nije riješen, on je samo odgođen jer nam je tzv. restrukturiranje brodogradnje uvjet ulaska u EU. Nije nam to skuhala Europska zajednica to su nam skuhali naši pregovarači.

Zašto to iznosim?

Navedene tvrtke, pa i mnoge koje nisam naveo kao npr. Prvomajska, imale svoj vlastiti razvoj koji je tražio, i dobijao, stručne kadrove sa hrvatskih sveučilišta. Kako razvojnih tvrtki više nema potreba za visokostručnim kadrovima se iz dana u dan smanjuje. Prema tome, destrukcija industrije i gospodarstva, općenito, ima dramatične posljedice na tržištu rada, posebice onog

visokoobrazovanog. Dakle, nitko nije zločest do nas samih. Gotovo se može reći da u ovoj našoj ustrajnoj neoliberalističkoj politici ima ponešto mazohizma.

Ima li izlaza iz postojećeg stanja?

Kako problem nije nastao preko noći tako ćemo samo ustrajnom politikom moći promjeniti stanje koje je, nema sumnje, neodrživo ukoliko ne želimo postati zemlja kolnijalne gospodrske i ine strukture što je, u uvjetima ove i ovakve politike, već prisutno.

Zato sam se zalagao za koncepciju i strategiju razvoja, koja će biti operacionalizirana primjernim taktikama i operativnim politikama. U tom sma smislu dao značajne doprinose kako putem javnih istupanja, tako i putem mojih radova.

Prije neki dan u emisiji „U krupnom planu“ na upit novinarke koja bi bila moja poruka odgovorio sam: „Znanje, znanje i samo znanje“. Poslije emisije kao i ovih dana mnogi su novinari tražili da objsnim što sam pod tim mislio? Evo ukratko mog odgovora.

Hrvatsko je gospodarstvo u krizi. Značajan čimbenik je i nedovoljno znanje koje stoji na raspolaganju vodećim menadžerima. Kako je hrvatsko gospodarstvo suma malih i, manjeg broja, srednjih tvrtki te iste nemaju, niti su ikada imale, dostatnih sredstava da financiraju vlastiti znanstveno-istraživački rad. S druge, pak, strane imamo na „ugaru“ desetak tisuća obrazovanih stručnjaka koji su odvojeni od gospodarstva. Naprosto treba „spojiti“ te dvije činjenice. To u današnjim uvjetima može jedino država. Upravo sam zato zamolio Prof. Grčića, podpredsjednika Vlade, da zamoli ministra Doc. Jovanovića da angažira stručne i znanstvene kadrove, od državnom trošku, kako bi znanje kojeg imamo gospodarstvenicima bilo na raspolaganju. I ne samo to. Kazao sam da je potrebno sve znanje, uključivo upravljanje državom u uvijetima krize, iskoristiti kako bi se smanjila cijene ove depresivne krize. Izjava da su znanstvenici već angažirani ne djeluje uvjerljivo je ju poništavaju prijedlozi koji nam dolaze od strane Vlade. Kako sam o tome pisao to ću, za ovaj put, tu stati.

Gospodine Jovanoviću Aleksandar Makedonsi nije razvezivao Gordijski čvor, on ga je presjekao